

Rizika v zahraničním obchodě a jejich zabezpečení

Dá se konstatovat, že zahraniční obchod je více rizikový než domácí obchod. V zahraničním obchodě však vystupují stejné rizika jako v domácím, ale navíc se tu objevují doplňkové rizika, které se ve vnitřním obchodě nevyskytují.

Příčiny:

- a) větší vzdálenost mezi smluvními partnery, tudíž menší vzájemné poznání a menší vědomosti o jiném trhu
- b) jazykové bariéry, které přináší nebezpečí nedorozumění a následně pak chybným interpretacím. Je proto nevyhnutelné poznat nejenom příslušnou odbornou ale i obchodní terminologii cizího jazyka, ve které se uzavírá smlouva.
- c) Rozdíly v mentalitě obchodních partnerů
- d) Různé politické systémy byly příčinou největší rizikovosti zahraničního obchodu v minulých letech, ale dnes je možné tento faktor téměř zanedbat

Členění rizik

Rizika rozlišujeme na komerční, politické a zvláštní.

Do komerčních rizik zahrnujeme riziko: z nepřevzetí zboží, z nezaplacení, z neplnění, ze změny ceny, dopravní, z nenalezení odpovídajícího trhu.

Skupinu politických rizik tvoří – války, blokády, stávky, zákaz plateb

Nakonec zvláštní rizika – jazykové, právní a kurzové.

Základní strategie minimalizace rizik

Nezákladnější způsobem jak je možné eliminovat rizika je vhodný výběr obchodního partnera před uzavřením smlouvy. O partnerovi je nutné dozvědět se co nejvíc, a to prostřednictvím různých informačních kanceláří, bank atd. např.: o jeho platební morálce, goodwill (pověst), cash-flow, bonita (obchodní pověst), likvidita (schopnost splácet svoje závazky).

Jinou možností je rozhodnutí o vědomém převzetí všech rizik na vlastní obchodní společnost. Exportér v tomto případě zahrnuje do kalkulace svojí ceny exportní prémii, která je vyjádřením výšky očekávaného rizika. Rizik se dá zbavit i jejich odsunutím na obchodního partnera. Toto přesunutí musí být upraveno ve smlouvě.

Jako nositelé rizik přicházejí do úvahy pojišťovací společnosti. Stát může taktéž převzít na sebe některé rizika, hlavně politické prostřednictvím záruk. Do této skupiny patří i přenesení dopravních rizik na dopravce dohodou o pevné ceně dopravy. Potom případný růst přepravních prostředků nese přepravce.

Poslední alternativou je rozdělení rizik mezi exportéra a importéra. Rozsah rizik je fixovaný ve smlouvě.

1. Komerční rizika

a) RIZIKO TRHU

V zahraničním obchodě vystupuje výrazně do popředí riziko nalezení optimálního trhu. Vývozce stojí před nebezpečím, že nenajde trh pro určitý produkt, resp. že jeho produkt, nebo sortiment nebude odpovídat požadavcím importéra, že nezvolí správný okamžik vývozu, anebo nebude schopný nasytit uvolněné místo na trhu svými výrobky v přiměřeném množství. Pomoc tu může přímý kontakt s obchodním partnerem, ale i marketingový průzkum trhu a sbírání informací, co má zase na druhé straně vliv na růst nákladů.

b) RIZIKO NEPŘEVZETÍ ZBOŽÍ

Exportéra se zase týká riziko, že odběratel odmítne odebrat zboží, případně zruší, anebo jinak modifikuje svoji objednávku, tak že pro exportéra už není možné jí vyhovět.

c) RIZIKO Z NEZAPLACENÍ

Toto znamená, že importér nechce nebo nemůže zaplatit. Kromě platební neschopnosti nebo neochoty dlužníka, může zahraniční partner být v prodlení s platbou, zaplatit nižší cenu. Na minimalizování tohoto rizika je pro exportéra nejvýhodnější platba předem, popřípadě **akontace**, která exportérovi umožní přístup k finančním prostředkům. Možná je i dohoda, že exportované zboží zůstává ve vlastnictví exportéra, ovšem platnost takové dohody může být často zpochybňována, protože v určitých zemích tento titul neuznávají a v jiných je její platnost omezená.

V mezinárodní bankovní praxi se na krytí tohoto rizika používají různé platové a zabezpečovací nástroje jako jsou : dokumentární akreditiv, dokumentární inkaso a bankovní záruka.

Dokumentární akreditiv je závazek banky, že v rámci určené doby zaplatí určenému příjemci určitou sumu v dohodnuté měně, jakmile od něj dostane předepsané dokumenty a to na účet příkazce.

Dokumentární inkaso spočívá na příkaze klienta banky (exportéra) vydat importérovi určité dokumenty na zaplacení určité sumy anebo akontace směnky.

Při **bankovní záruce** přebírá banka na příkaz klienta peněžní ručení za jeho závazky. Vhodné může být vystavení směnky. Dále může exportér vyžadovat **aval** směnky, jde o závazek třetího, obvykle prvotřídní banky, na zaplacení směnky jestliže za něj přímý dlužník neplatí. Ve vyspělých ekonomikách vznikají záruční organizace, často s rozhodujícím podílem státu. Tyto organizace poskytují exportní záruky, které plní funkci státní podpory exportu a poskytují lepší podmínky jako volný trh .

Dále by v tomto výčtě metod zabezpečení rizika z nezaplacení neměl chybět prodej exportních pohledávek (factoring, forfaiting), resp. jiné formy obchodu (leasing, renting).

factoring : forma financování spojená s odkoupením krátkodobých pohledávek (do roka) komerční bankou, alebo specializovanou společností.

forfaiting : odkoupení pohledávek s termínem splatnosti vyšším jako jeden rok.

d) RIZIKO Z NEDODÁNÍ ZBOŽÍ

K rizikům které postihují importéra patří především nebezpečí, že exportér zboží nedodá, případně, že nedodá zboží podle smlouvy, např. v jiném jak dohodnutém termínu, množství, anebo kvalitě. Importér může předejít tomuto riziku vhodným zněním smlouvy, případně se zabezpečit příslušnou bankovní zárukou. Touto zárukou může být tzv. záruka na plnění, kauční záruka nebo záruka banky na kvalitu zboží. K jejímu uplatnění stačí jen prohlášení importéra o vadnosti zboží, nebo potvrzení nezávislého experta. Možným řešením může být i

požadavek importéra, aby exportér spolu s ostatními dokumenty předložil i certifikát o kvalitě zboží, který vystavila nezávislá kontrolní společnost.

e) DOPRAVNÍ RIZIKO

Toto riziko představuje nebezpečí, že zboží bude v důsledku přepravy poškozené, zničené, odcizené, případně dojde k jeho zadržení při přepravě. Týká se jak importéra tak i exportéra. Zabezpečení dopravního rizika nemá mnoho alternativ: jde o různé formy pojištění na volném trhu.

3. POLITICKÉ RIZIKA

V mezinárodním měřítku je nevyhnutelné začlenit politická rizika do přípravy a kalkulace obchodu. Obrovská zadluženost třetího světa, rozsáhlá platební neschopnost, nebezpečné a výbušné situace, rozpad východního bloku provázený znovu ožíváním desítky let neřešených problémů – všechny tyto faktory jen umocňují a zvýrazňují nevyhnutelnost zvažování politických rizik

KONKRÉTNÍ FORMY

a) ZÁKAZ PLATEB :

státní opatření, které zakazuje importérovi zaplacení svých závazků bez ohledu na to, zda je importér schopný a ochotný platit.

b) MORATORIUM :

Zaplacení a transfer dlužné částky importérovi stát nepovolí v čase splatnosti pohledávky, ale povolí jen částečné zaplacení dluhu, případně nařídí odklad platby.

c) VÝMĚNNÉ RIZIKO :

Peníze, které už importér vyplatil své bance je dočasně nemožné v důsledku státních opatření importující země v důsledku nedostatku deviz vyměnit za žádnou cizí měnu.

d) TRANSFEROVÉ RIZIKO :

Peníze vyplacené importérem bance není nemožné (částečné, úplné) převést do zahraničí, protože importující země z hospodářsko – politických příčin nechce takový transfer povolit.

ZABEZPEČENÍ POLITICKÝCH RIZIK

Nejdůležitějšími prameny informací jsou přehledy mezinárodních institucí jako Mezinárodní měnový fond, Světová banka, OSN, OECD a pod. Zohledňují se taky i různé stupnice důvěryhodnosti jako je index BERI.

Politická rizika při exportu jsou často zabezpečované vládními institucemi v rámci proexportních opatření. Nákladnější alternativu představuje pojištění na soukromém pojišťovacím trhu.

4. ZVLÁŠTNÍ DRUHY RIZIK

Do této skupiny patří rizika kurzové, právní a jazykové.

a) PRÁVNÍ RIZIKO

Základní otázka zní: jaké, resp. či právo se použije v mezinárodním styku ?

Mezinárodní právo ve smyslu nadstátního právního pořádku totiž neexistuje a jednotlivé národní právní normy, upravující zahraničně-obchodní styk, se víc či míň odlišují. Například rakouské právo předpokládá, že pro zahraničně – obchodní smlouvy platí právo toho státu, z kterého je exportér.

Existuje i snaha o nahrazení všeobecně platného mezinárodního obchodního práva alespoň dvoustrannými a vícestrannými smlouvami. K mezinárodním pravidlům zahraničního obchodu patří např. i jednotlivé pravidla a zvyklosti pro dokumentární akreditiv, vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

b) KURZOVÉ RIZIKO

Toto riziko spočívá ve změnách výměnných kurzů mezi měnami smluvních partnerů, případně mezi domácí měnou a třetí měnou, ve které má být závazek vyrovnán. Exportér podléhá riziku, že po přijetí platby a výměně deviz dostane méně v domácí měně jak počítal ve své kalkulaci. Importér, který musí platit v cizí měně, je zase v nebezpečí, že bude muset vydat na nákup cizí měny víc jednotek domácí měny jak předpokládal ve své kalkulaci.

Před firmou, která se rozhodla zabezpečit svoje kurzové riziko, stojí několik zásadních otázek: **kdy** (možná změna kurzu mezi uzavřením smlouvy a platbou), **kolik** (jakou sumu zabezpečit) a hlavně **jak** je zabezpečit.

METODY ZABEZPEČENÍ KURZOVÝCH RIZIK

a) Smluvní metody:

Patří sem především fakturace nebo **uzavření smlouvy v domácí měně**. Exportér fakturuje v jeho národní měně, čímž odsouvá kurzové riziko na importéra. Variací na tuto metodu může být **fakturace v třetí měně**. Není to však úplné odstranění rizika, protože i kurz třetí měny se vyvíjí.

Další možností je **doložka o zabezpečení kurzu ve smlouvě**. Smluvní partneři se vzájemně dohodnou na určitém kurzu, případně na rozsahu přípustného kolísání kurzu.

Poslední metodou je **dohoda o měnově-opčních právech**. Tato metoda oprávnňuje exportéra požadovat od svého dlužníka platbu nejenom ve smluví měně, ale i v jiných, smluvně dohodnutých měnách. Exportér si potom vybere měnu, oproti které jeho domácí měna nejvíc stoupla nebo nejméně klesla.

b) Kurzově pojišťovací metody

- TERMÍNOVÉ OBCHODY V DEVIZÁCH

Slouží na zabezpečení kurzů budoucích závazků, pohledávek. Při termínovaných obchodech se nakupují částky, které se ve skutečnosti vymění až později, například o 60 dní.

Banka v tomto případě určí závazný termínový kurz, který se použije při výměně v den splatnosti, částku a termín výměny.

Jestliže jsou úroky u nakupované měny vyšší než u prodávané měny vzniká deport, jakmile jsou úroky nižší, vzniká report. Tedy termínovaný kurz neodráží očekávání ve vývoji kurzů.

- ÚVĚR V CIZÍ MĚNĚ

Jestliže chce exportér zabezpečit svoje pohledávky v cizí měně proti kurzovým rizikům, uzavře v této měně úvěr shodný s pohledávkou v měně, částce a termínu splatnosti. Tuto částku okamžitě vymění v platném směnném kurzu. Tento úvěr pak splatí v termínu splatnosti došlou úhradou svojí pohledávky (v praxi se samozřejmě počítá i s úroky).

- MĚNOVÁ OPCE

Pod měnovou opcí (devizovou opcí, opčním obchodem v devizách) rozumíme dohodu mezi kupujícím a prodávajícím o obchodě, ke kterému dojde v rámci určité lhůty a nebo k stanovenému dni v budoucnosti, přičemž je touto smlouvou vázaný jen prodávající opce. Importér, který kupuje nákupní opci (call), má právo, ale ne povinnost, v určité lhůtě koupit určitou měnu za předem dohodnutý kurz.

Exportér, který kupuje opci (put), má právo, ale ne povinnost, v určité lhůtě prodat určitou měnu za dohodnutý kurz.

Kupující je vždy jen oprávněný k plnění, ale není zavázaný.

- SPECIÁLNÍ METODY

Forfaiting – je nákup jednotlivých přesně specifikovaných pohledávek s převzetím plného rizika a okamžitým vyplacením hodnoty pohledávky (bez diskontních úroků).

Factoring – se zabývá především krátkodobými pohledávkami, které exportér nakupuje ve větších objemech. Jeho hlavní funkcí je financování a pojištění rizika z nezaplacení, eliminace z kurzového rizika je druhořadá.